

“Hibrit Savaş” Teriminin İkinci Lübnan Savaşı ve Rusya’nın Kırım’ı İlhakı Kapsamında İncelenmesi

Examining the term “Hybrid Warfare”
within the Scope of Second Lebanon War
and Russia’s Annexation of Crimea

Fırat KAPLAN*

Öz

“Hibrit savaş” terimi İkinci Lübnan Savaşı ve 2014 yılında Rusya’nın Kırım’ı ilhaki neticesinde güvenlik çevrelerinde popüler olmuştur. Günümüzde dünya üzerinde meydana gelen çeşitli gerilimler ve çatışmalar terimin albenisinden de faydalanarak açıklanabilmektedir. Bunun neticesinde zaten anlaşılması ve kavranması kolay olmayan savaş olgusunun başına sıfat getirerek açıklama eğilimi tezahür etmektedir. Oysa çatışan iki aktörün karşılıklı hamlelerinin doğru anlaşılabilmesi ve analiz edilmesi için aslında tarafların uyguladığı hareket tarzlarının, tasarladıkları harekât tasarımlarında saklı olabileceği hususu gözden kaçırılmamalıdır. Bu kapsamda bu makalede “hibrit” etiketi ile bağdaştırılan bu iki çatışma analiz edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma metodolojisi benimsenmiş, ağırlık merkezi analizi, söylem analizi ve yorumsamacılık gibi bilimsel araştırma tekniklerinden yararlanılmış ve temel veri kaynakları olarak bilimsel kitap, makale ve rapor gibi ikincil kaynaklardan faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hibrit Savaş, İkinci Lübnan Savaşı, Kırım’ın İlhakı, Rus Hibrit Savaşı.

* Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, Türkiye, ORCID:0000-0001-5882-0595, e-posta: firatkaplan35@hotmail.com.

Geliş Tarihi / Submitted: 12.05.2023

Kabul Tarihi / Accepted: 03.07.2023

Abstract

The term “Hybrid War”, which the security circles began to use frequently due to the Second Lebanon War and Russia’s annexation of Crimea in 2014, has not become a concept or doctrine accepted all over the world despite the passing years. Today, conflicts or tensions in the world can be explained by using the popularity of this term. As a result, there has been a tendency to explain the phenomenon of war, which is already hard to understand and comprehend on its own, by adding an adjective before it. However, to understand and analyse fully the reciprocal moves of the two warring actors, it is important not to overlook the fact that the actual courses of action of the warring parties may be hidden within the operation designs they made. In this context, the article analyses the Second Lebanon War, in which the term “hybrid war” emerged, and Russia’s annexation of Crimea, which increased the popularity of the term. Adopted qualitative research methodology, the article uses scientific research techniques such as centre of gravity analysis, discourse analysis, and hermeneutics. Secondary sources such as scientific books, articles, theses, and reports are used as basic data sources.

Keywords: *Hybrid Warfare, Second Lebanon War, Crimean Annexation, Russian Hybrid Warfare.*

Giriş

Tarih içinde inançları yayma, doğal kaynaklara erişme, verimli toprakları elde etme, hükümdarlığın/egemenliğin korunması ve benzer sebeplerle savaşılmıştır. İlk çağlardan Napolyon dönemindeki savaşlara, sömürge savaşlarından dünya savaşlarına insanoğlunun savaşmak için her vakit bir sebebi olmuştur. Savaş, günümüzde pek çok farklı disiplini içine alan yapısı ve kazandığı yeni boyutlarla giderek daha karmaşık bir hal almaktadır. Savaşı konu alan çalışmalarda çoğunlukla askerî ve akademik yaklaşımların birbirini bütünlükten bir yapı arz etmediği görülmektedir.¹ Bu durum, kavramın kuramsal bir bütünlük içinde incelenmesini olanaksız kılmakta, terimin yanlış bir şekilde kavramsallaştırılmasına ve yorumlanmasına neden olabilmektedir. Savaş olgusu; dönemsel olarak felsefi, siyasi, hukuki, sosyolojik, askerî vb. farklı bakış açılarına göre çok çeşitli şekillerde değişim gösterebilmektedir.²

¹ Cevat Şayın, “Askerî Tarih Çalışmaları İçin Bir Sentez Aracı Önerisi 3T: Teşkilat, Teçhizat, Tefekkürat”, *Tarih Dergisi*, 52, 2010, s. 151-181.

² Haldun Yalçınkaya, *Savaş, Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*, İmge Kitabevi,

Tarihsel süreç değerlendirildiğinde; teknolojik, sosyal ve bilimsel gelişmelerin yarattığı paradigma değişimlerinin her dönemin kendine has savaş karakterini ortaya koyduğu görülebilir. Savaşın doğası değişmez iken savaşın karakteri içerisinde bulunan döneme, coğrafyaya, savaşan taraflara ve istenen nihai sonuca göre değişiklikler gösterebilmektedir. Bu kapsamda paradigma değişimleri yeni savaş biçimleri ortaya çıkartabildiği gibi, bilinen yöntemlerin farklı kullanımını da getirebilmektedir.

Batı Dünyası için şiddetin devlet tekelinde kullanılmaya başlaması ve savaşların devletlerin birer politika aracı haline getirilmesi 1618-1648 yılları arasındaki 30 Yıl Savaşları ile başlatılmaktadır. Bu tarihten itibaren devletler arası anlaşmazlıkların çözüm yollarından biri haline gelen savaşın aktörü devletler olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle Napolyon Savaşları ile artık kralların savaşı bitmiş, halkların savaşı başlamıştır. Napolyon döneminde temelleri atılan savaşın topyekûn hale gelmesi, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile en üst noktaya ulaşmıştır. Savaşların topyekûn hale gelebilmesi için silahların gelişmesi, lojistik destek menzillerinin ve imkân kabiliyetlerin gelişmesi gerekmiştir.³ On dokuzuncu yüzyılın sonuyla birlikte, buhar gücü, demiryolları, zırhlı gemiler, makineli tüfekler, telgraf, konserve, konfeksiyon, tekstil ve hatta basın savaş için kullanılmaya hazır hale gelmiştir. Ayrıca sanayi devriminin getirdikleri 1861 yılında Amerikan İç Savaşı’nda denenmiştir. Bu savaş ABD’yi yeni yüzyıla girerken dünya sahnesine bir güç olarak çıkarmış olmakla birlikte Avrupalı devletlere savaşta yeni kullanılacak teknolojileri önceden görme imkânı sağlamıştır.⁴

Amerika Birleşik Devletleri kuruluşundan itibaren, kendi iç dinamikleri gereği, uluslararası politikalarını belirlerken, kavramsal çerçevesini ve hukuki dayanağını oluşturarak, jeopolitik stratejilerini belirlemekte, jeopolitik ve güvenlik çerçevesinde oluşturduğu tehdit analizlerini ve kuramlarını, askerî faaliyetleri ile nasıl destekleyeceğini ve hangi kaynakların savunma bütçesinde nerelere aktarılacağını, doktrinel yaklaşımlar ile somutlaştırmaktadır.⁵ Bu kapsamda günümüzde oluşmuş olan güvenlik ve savaş algıları İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan “Dünya Düzeni” çerçevesinde temellenmiş,

Ankara, 2008, s. 30.

³ Age, s. 182.

⁴ Age, s. 183.

⁵ Doctrine for the Armed Forces of the United States, Joint Publication 1, 25 Mart 2013 (1’inci Değ. 12 Temmuz 2017)

Soğuk Savaşın bitimi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla biçimlenmiş ve 11 Eylül 2001 İkiz Kuleler saldırılarından sonra kavramsal olarak yeniden evrilmeye başlamıştır. Bunda uluslararası güvenlik ve jeopolitik yaklaşımlar ile temellendirilmiş ve gerekçelendirilmiş doktrin halinde ifade edilen ve icraatları meşrulaştıran kavramsal ve kuramsal çerçevelerinde etkisinin olduğu muhakkaktır.⁶

Soğuk Savaş'ın hemen sonrasında Sovyetler Birliği'nin dağılması ve batı bloğunun mevcudiyetini devam ettirmesi ile Francis Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" ve Samuel P. Huntington'un "Medeniyetler Çatışması" tezleri ile desteklenen jeopolitik yaklaşımların ABD, uluslararası liberalizm ve küreselleşme ekseninde politikalar gütmüştür. Bu çerçevede Sovyetler sonrası oluşan güç boşluğunda komünist rejimlerin veya Doğu Bloğu taraftarı aktörlere müdahale ederek uluslararası sistemdeki hegemonyasını perçinleme gayretine girmiştir.⁷

ABD, El-Kaide tarafından 2001 yılında yapılan saldırıların ardından, Kasım 2001'de Afganistan'ı ve "kitle imha silahlarına sahip olduğu" gerekçesiyle Irak'ı işgal etmiş ve Huntington'un hipotezi gereğince ABD önderliğinde "Teröre Karşı Savaş" başlatılmıştır. Bu tez doğrultusunda ABD dünyayı Batı Medeniyeti ve İslam Medeniyeti olarak ikiye bölmüş, 2004 yılında G8 zirvesinde dünya kamuoyuna "Büyük Orta Doğu Projesini" tanıtarak, 2011 yılından itibaren Orta Doğu ve Kuzey Afrika coğrafyasında meydana gelen "Arap Baharı" planlarını gerçekleştirecek zemini hazırlamıştır.⁸

Dünya hegemonyasını sağlamış olan ABD'nin "Büyük Orta Doğu Projesi" kapsamında Orta Doğu ve Kuzey Afrika'yı şekillendirme gayretlerinin zirve yaptığı bu dönem içerisinde "hibrit savaş", "hibrit tehdit" terimleri ortaya çıkmıştır.⁹ Terim başlangıçta yoğun ilgi çekmez iken, 2006 yılında meydana gelen İkinci Lübnan Savaşı¹⁰ çerçevesinde Frank G. Hoffman

⁶ M. Cem Oğultürk ve Güngör Şahin, *Jeopolitik Düşünce, Büyük Güçler ve Türkiye*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2020, s. 209.

⁷ Güngör Şahin, "Uluslararası İlişkiler Teorileri Kapsamında Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi", *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 10:2, 2019, s. 73.

⁸ Age, s. 74-75.

⁹ Terimi ortaya atan James Mattis 2017-2019 yılları arasında ABD Savunma Bakanı olarak görev yapmıştır. Ayrıntılar için bkz., James N. Mattis ve Frank Hoffman, "Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars", *U.S. Naval Institute Proceedings*, 131:11, 2005, s. 18-19.

¹⁰ Literatürde 2006 yılında meydana gelen çatışmalar, "34 Gün Savaşı", "Temmuz Savaşı", "İkinci Lübnan Savaşı" gibi farklı isimlerle tanımlanmıştır. Makale kapsamında

tarafından kavramsallaştırılmaya çalışılmıştır.¹¹ İlk ortaya çıktığında Frank Hoffman tarafından, “belirlediği siyasi hedeflerine ulaşmak için muharebe sahasında eş zamanlı ve uyarlanabilir bir şekilde geleneksel silahlar, düzensiz taktikler, terörizm ve kriminal davranışların birbirine kaynaşmış biçimde kullanılması”¹² şeklinde ifade edilmiş ve ABD güvenlik ve askerî terminolojisine 2010¹³ yılında resmî olarak girmiştir. Terim tarihten itibaren uluslararası ilgiye mazhar olmaya başlamış, terimi eleştiren¹⁴ bir grup akademisyenin yanında terimin ve ifade ettiği olgunun tarihsel köklerinin mevcudiyeti¹⁵ veya hangi şartlarda bu tanımlamanın yapılabileceği konuları¹⁶ çeşitli yazarlar tarafından ifade edilmiştir.

Terimin askerî terminolojide genel kabulü ise 2014 yılında Ukrayna’da meydana gelen hadiseler ile olmuştur. Rusya’nın Kırım’ı ilhakı ve Donbass bölgesinde devam edegelen çatışmaların başlangıcı bu tarihlerde olmuş, özellikle NATO ve Avrupa Birliği çevrelerinde Rusya’nın yaptığı her şey “hibrit savaş” olarak değerlendirilmiş, terim sanki sihirli bir sözcük gibi Rusya’nın faaliyetleri için kullanılır olmuştur. Başlangıçta Ukrayna’da ne olup bittiğini anlayamayan güvenlik çevreleri meydana gelen olayı tanımlamakta zorlanmış¹⁷ ve nihayetinde “hibrit” etiketinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.¹⁸ 2014 Ukrayna Krizi’nin ertesinde tüm dünyada dikkatleri 2013 yılında yayınlanmış bir makaleye çekmiştir. Rus Genel Kurmay Başkanı Valery Gerasimov¹⁹ tarafından yayınlanan bu makale, Kırım’ın

“İkinci Lübnan Savaşı” tabiri kullanılacaktır.

¹¹ Frank G. Hoffman, *Conflict in the 21 st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Virginia, 2007.

¹² Frank G. Hoffman, “Hybrid vs. Compound War”, *Armed Forces Journal*, 2009, s. 1-2.

¹³ Ayrıntılar için bkz. U.S.2010 Quadrennial Defense Review, February 2010 ve United States Government Accountability Office, 2010. Hybrid Warfare: Briefing to the Subcommittee on Terrorism, Unconventional Threats and Capabilities, Committee on Armed Services, House of Representatives askerî doküman için bkz. TC 7-100, “Hybrid Threat”, 2010.

¹⁴ Russell W Glenn, “Thoughts on ‘ Hybrid ‘ Conflict”, *Small Wars Journal*, 31, 2008, s. 107-113.

¹⁵ Williamson Murray ve Peter R. Mansoor, *Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents From the Ancient World to the Present*, Cambridge University Press, New York, 2012.

¹⁶ Christopher O Bowers, “Identifying Emerging Hybrid Adversaries”, *Parameters [US Army War College]*, 2012, s. 39-50.

¹⁷ Kęstutis Kilinskas, “Hybrid Warfare: An Orientating or Misleading Concept in Analysing Russia’s Military Actions in Ukraine?”, *Lithuanian Annual Strategic Review*, 14:1, 2016, s. 139-158.

¹⁸ Bettina Renz, “Russia and ‘Hybrid Warfare’”, *Contemporary Politics*, 22:3, 2016, s. 283-300.

¹⁹ Valery Gerasimov, “The Value of Science Is in the Foresight - Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operations”, *Military Review*, 2016, s. 23-29.

ilhakı ve Donbass bölgesinde süren çatışmalar sebebiyle dikkatleri çekmiş, 2014 yılında İngilizce'ye çevrilerek literatürde “Gerasimov Doktrini” olarak bahsedilmeye başlanmıştır. Bununda ötesinde terim “doğrusal olmayan savaş”,²⁰ “Rus modeli hibrit savaş”,²¹ “Gerasimov modeli savaş”²² gibi kendi kavramlarını oluşturmaya başlamıştır. Yayınlanan pek çok çalışmada “Gerasimov modeli” ile ilgili fikir ve yorumlama gayretleri içerisine girilmiş ve “gri bölge çatışması”, “hibrit savaş”, “Rus modeli hibrit savaş”, “doğrusal olmayan savaş” gibi terimler kullanılarak, Gerasimov’un mevcut uluslararası stratejik ortamda askerî gücün uygulanabilirliği ile ilgili yorumlarını öğretti veya savaş modeli olarak değerlendirilmiştir.²³

Makale kapsamında öncelikle “hibrit savaş” teriminin kavramsallaşması bağlamında başlangıç noktası olarak görülen İkinci Lübnan Savaşı’nın ve terimin yaygınlaşmasına ve NATO çevrelerinde yaygınlaşmasını tetikleyen Rusya’nın Kırım’ı ilhaki analiz edilerek, “hibrit” sıfatı bağlamında değerlendirilecektir. Bu kapsamda tarafların hareket tarzları, karşılıklı ağırlık merkezlerinde²⁴ oluşturdukları etkiler çerçevesinde değerlendirilecektir.

²⁰ Can Kasapoglu, “Russia’s Renewed Military Thinking: Non-Linear Warfare and Reflexive Control”, *NATO Research Paper*, 121, 2015, s. 12.

²¹ US Army Asymmetric Warfare Group, “Russian New Generation Warfare Handbook”, 2016, s. 68.

²² Mark Galeotti, “The ‘Gerasimov Doctrine’ and Russian Non-Linear War”, *In Moscow’s Shadows*, 2014, s. 1-11.

²³ John Mecklin, “Introduction: The Evolving Threat of Hybrid War”, *Bulletin of the Atomic Scientists*, 73:5, 2017.

²⁴ Ağırlık merkezi ve ağırlık merkezi analizi: ağırlık merkezi bir askerî gücün, aktör veya grubun hareket serbestisini, fiziki gücünü ve savaşma azmini aldığı özellikler, yetenekler veya kişiler olabilir. Hasara uğraması/ etkisizleştirilmesi/ kaybedilmesi halinde başarısızlığa yol açacak, muharebe gücünün dengesini bozacak ve zayıflatacak kuvvet, coğrafi bölge, kaynak veya psikolojik unsur ağırlık merkezi olabilir. Ağırlık merkezi bir tarafın amacına ulaşması için gücünü aldığı kaynaktır. Ağırlık merkezi fiziksel olabildiği gibi fiziksel olmayan unsurlar da olabilir. Ağırlık merkezi analizinde ön plana çıkan hususlardan kritik kabiliyetler; ağırlık merkezine işlerlik kazandıran kabiliyetlerdir. Bunlar hareket serbestisini, dengeyi ve gücü devam ettirmek için karşılıklı deste oluşturacak şekilde işlev görürler. Kritik ihtiyaçlar; karşılanmadığı takdirde, kritik kabiliyeti tamamen etkisi kılan hayati öneme sahip durum, kaynak veya özelliktir. Bütün kritik kabiliyetler kendilerini idame için bir takım kaynak, şart ya da elemana bağlıdır. Kritik hassasiyetler ise; kritik bir ihtiyaç giderilemez, zarara uğrar veya kaybedilirse bir kritik hassasiyet oluşmuş demektir. Bu kapsamda kritik hassasiyetleri istismar edebilecek etkilerin tespiti için ağırlık merkezinin doğru tespiti ve analizi gerekmektedir. Ayrıntılar için bkz. Carl Von Clausewitz, Savaş Üzerine, (çev., Em. Tuğğ. Hasan Fahri Çeliker), *Alfa Yayınları*, 2. Basım, 2019.; Phillip Giles ve Thomas Galvin, “Center of Gravity: Determination, Analysis, and Application”, 1996., Gheorghe Tecuci vd., “Training and Using DISCIPLINE Agents A Case Study in the Military Center of

2022 yılında başlayan ve süregelen Rusya Ukrayna Savaşı çalışma çerçevesinin dışında özellikle tutulmuş, mesele “hibrit savaş” teriminin yaygınlaşmasına etki eden çatışmalar bağlamında değerlendirilmiştir.

1. İkinci Lübnan Savaşı’nın Değerlendirilmesi

12 Temmuz 2006 tarihinde İsrail’in kuzeyine sızan ve iki zırhlı aracı pusuya düşürerek 8 İsrail askerini öldürerek, 2 İsrail askerini kaçırmayı başaran Hizbullah’ın, iki saat sonra olaya müdahale etmeye gelen bir Merkava tankını patlatmasından sonra, İsrail’in askerî müdahalesi ile başlayan çatışmalar, 11 Ağustos 2006 tarihinde BM Güvenlik Konseyi’nin 1701 sayılı kararının taraflarca kabul edilmesi ile sonlanmıştır.²⁵ Kaçırılan askerlerin iade edilmesi ve Hizbullah’ın baskı altına alınması amacıyla İsrail tarafından başlatılan hava harekâtı neticesinde Lübnan güneyinde Hizbullah’a ait muhtemel sığınak ve karargahlar ile Beyrut’un kenar mahallelerinde, Şii yerleşim yerlerinde, bulunan Hizbullah’ın tesisleri ve karargahları olarak değerlendirildiği ifade edilen yerler ateş altına alınmış, eş zamanlı olarak İsrail donanması tarafından Lübnan sahil şeridi de abluka altına alınmıştır. Ayrıca 15.000 askerın katılacağı sınırlı bir kara harekâtı için gerekli girişimlerde bulunan İsrail, tüm gayretlerine rağmen kendi topraklarına Hizbullah tarafından farklı çap ve cinsteki roketlerin düşmesini ve sivil zayıata sebep olmasını engelleyememiştir.

Karmaşık bir engel, tünel ve sığınak sistemi kurarak, bu teşkiller dahilinde muhabere sistemini geliştirmiş olan Hizbullah çatışmalar süresince İsrail’e ait pek çok zırhlı araç, tank ve personeli etkisiz hale getirmiş ve abluka maksatlı Lübnan sahilinde bulunan bir gemiyi gemi-savar füzesi ile vurmuştur. Hizbullah tarafından uygulanan taktikler El Yapımı Patlayıcı (EYP) kullanımından, gelişmiş tanksavar füzelerinin kullanımına, gemi savar füzelerinin kullanımından MANPAD olarak adlandırılan omuzdan atılan hava savunma füzelerine kadar geniş bir yelpazede tezahür etmiştir.²⁶ Hizbullah mensuplarınca tahkimata uygun arazi kesimleri ve meskûn mahallerin yakınındaki kritik araziler işgal edilmiş ve inatla savunulmuştur. Ayrıca tüm bu kabiliyetleri ile koordineli olarak İsrail hava saldırıları

Gravity”, *AI Magazine*, 23:4, 2002, s. 51-68.

²⁵ Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*, Alfa Akademi Basım ve Yayım, Bursa, 2017, 1, s.115.

²⁶ David E. Johnson, “Military Capabilities for Hybrid War. Insights from the Israel Defense Forces in Lebanon and Gaza”, *Rand*, 2012, s. 20.

neticesinde zarar gören sivillerin görüntülerini sosyal medya ve konvansiyonel medya organları vasıtasıyla dünya kamuoyuna duyuran Hizbullah, İsrail'in orantısız güç kullandığı göstererek, İsrail üzerindeki kamuoyu baskını arttırarak, asimetrik üstünlük sağlamıştır.²⁷ 34 gün süren çatışmanın bilançosu her iki taraf içinde oldukça yüksek olmasına rağmen Arap ülkelerinde olay Hizbullah'ın zaferi olarak nitelendirilmiş, İsrail'in askerî olarak başarısızlığa uğratılması vurgulanmıştır.²⁸

İkinci Lübnan Savaşı askerî ve politik hedeflere ulaşılması kapsamında değerlendirildiğinde İsrail'in başlangıçta ortaya koyduğu "İstenen Son Duruma" (Stratejik Hedefler) ulaşamadığı, bu duruma ulaşabilmek için gerekli ve yeterli yöntemleri uygulamadığı tespit edilmiştir. Nitekim İsrail başbakanı tarafından 12 Temmuz 2006 tarihinde iki askerî Hizbullah tarafından kaçırılmasından sonra ifade edilen hususların²⁹ icra edilecek harekâtın stratejik hedefleri olarak değerlendirilirse bunların; kaçırılan iki askerî iade edilmesi, Lübnan ordusunun Güney Lübnan sınırına yerleşmesi ve sınır güvenliğini sağlaması, Hizbullah'ın bölgeden çıkarılması ve BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 1559 sayılı kararın³⁰ uygulanması olduğu görülmektedir.

İsrail'in belirlediği bu hedeflere ulaşmak için uyguladığı temel strateji hava harekâtı ile belirlenen hedeflerin ateş altına alınması, Lübnan hükümetine baskı yapılması ve Hizbullah için sembolik olarak görülen yerlerin kontrol altına alınması sınırlı bir kara harekâtını ön görmüştür. Hava kuvvetlerinin ve hassas güdümlü akıllı bombalarının kullanımını ile "Etki Merkezli Harekât" konseptine uygun olarak Hizbullah'ın iradesini kıracağını değerlendirilerek icra ettiği harekât istediği etkiyi sağlayamamıştır.

²⁷ Marvin Kalb ve Carol Saivetz, "The Israeli-Hezbollah War of 2006: The Media as a Weapon in Asymmetrical Conflict", *Harvard International Journal of Press/Politics*, 12:3, 2007, s. 35.

²⁸ Ömer Kahraman, *Suriye Krizi'nde Lübnan Hizbullah'ının Rolü*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2019, s. 147.

²⁹ Russell W. Glenn, *All Glory is Fleeting Insights from the Second Lebanon War*, RAND Corporation, Santa Monica, 2012, s. 4.

³⁰ BM Güvenlik Konseyi 1559 sayılı kararı 2004 yılında kabul edilmiştir. Buna göre Lübnan'da bulunan silahlı unsurların ve diğer devletlerin askerlerinin Lübnan'ın topraklarını terk etmesi, Lübnan içinde faaliyet gösteren silahlı grupların eylemlerine son verilmesini, Lübnan'da halkın özgür iradesine dayanan seçimlerin yapılmasını öngörmüştür. Alınan karar neticesinde (ABD'nin baskısı ile) Suriye son askerî personelinin de 2005 yılına geldiğinde bölgeden çıkarmıştır. İsrail ise Şebaa Çiftlikleri'ndeki fiili işgalini sonlandırmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1559>

İsrail tarafından İkinci Lübnan Savaşı’ndan sonra yapılan değerlendirmelere göre, harekât alanındaki başarısızlık ve yetersizliğin başlıca sebepleri olarak;

1. Uygun olmayan savunma stratejisi ve harekât planlarının güncellenmemiş olması,
2. Uygulanmaya çalışılan yeni doktrin ve konseptlerin karmaşık ve muğlaklığından kaynaklı harekâtı icra eden birimler tarafından bu doktrin ve konseptlerin yeterince anlaşılmaması olması,
3. İkinci İntifada kapsamında pek çok birliğin bölgede görevlendirilmiş olması ve düşük yoğunluklu tehdit ortamının ordunun konvansiyonel yeteneklerini törpülemesi, bu kapsamda tam birlik manevralarının ve ateş desteğinin koordinesinin yapılamaması ve koordineli harekât yeteneğinin kaybolması,
4. Zayıttan aşırı derecede kaçınılması kapsamında karar vericilerin rasyonel olmaktan uzaklaşması,
5. İstihbarat ve lojistik fonksiyon alanlarındaki yetersizlik olarak görülmüştür.³¹

İkinci Lübnan Savaşı’nın ardından tarafların uyguladığı yöntem ve harekât tasarımları değerlendirildiğinde İsrail’in Hizbullah’ın ağırlık merkezini doğru analiz edemediği ve bu kapsamda yürüttüğü harekâtın sonuçlarının istediği nihai sonuca (stratejik hedeflerine) uygun olmadığı görülmektedir. İsrail tarafından başlangıçta Hizbullah’ın ağırlık merkezi olarak “*Lübnan hükümetinin Hizbullah’a verdiği destek ve Hizbullah’ın Lübnan güneyindeki askerî varlığı*” olarak değerlendirildiği³² göz önüne alındığında, tespit edilmiş olan ağırlık merkezinin sahada karşılığının olmadığı bu kapsamda muharebe sahasının anlaşılması ve şekillendirilmesi ile ilgili hususların İsrail tarafından dikkate alınmadığı, istihbari hazırlık kapsamında ise Lübnan güneyinde yıllara sari inşa edilen, tahkim edilen mevzi ve koruganların, tünellerin varlığından, Hizbullah örgüt elemanlarınca kullanılan silah, teçhizat ve teşkilatın muharebe sahasına olan etkilerinin doğru tahayyül edilemediği görülmüştür.

³¹ Glenn, *All Glory is Fleeting*, s. 16.

³² Age, s. 60.

Bu kapsamda tarafların ağırlık merkezleri değerlendirildiğinde **İsrail için stratejik ağırlık merkezinin** ülkesinin sosyal düzeni, ekonomik ve askerî gücü olarak değerlendirilmektedir. İsrail Hava Kuvvetleri'nin gücüne güvenerek mevcut konsept ve doktrini gereği harekâtını icra etmiştir. Bu kapsamda **operatif ağırlık merkezinin** İsrail Hava Kuvvetleri ve ileri teknoloji ürünü olan hassas güdümlü akıllı mühimmatları olduğu ortaya çıkmaktadır. İsrail'in operatif ağırlık merkezini teşkil eden kritik yetenekleri olarak hava kuvvetlerinin akıllı mühimmat kullanma yeteneği ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda, kritik kabiliyetlerini doğru biçimde kullanabilmesi için gerekli olan **kritik ihtiyaçları** harekât bölgesinin istihbari yönden gerçekçi ve doğru olarak analiz edilmesi neticesinde ortaya çıkacak öncelikli ve yüksek değerdeki hedef analizinin yapılabilmiş olmasını gerektirmektedir. İsrail'in kritik hassasiyetleri en ön planda kalan husus sivil askerî zayıtın İsrail toplumu ve karar alıcıları üzerinde oluşturduğu baskı olarak görülmektedir. Nitekim 2000 yılında Güney Lübnan'dan çekilmesinde en önde gelen etken zayıtın İsrail toplumunca kabullenilememiş olması olarak görülmektedir.

Hizbullah perspektifinden yapılacak değerlendirmede ise durum farklıdır. Hizbullah, stratejik seviyeden itibaren doğru analizler yaparak İsrail'in yumuşak karnını (istismar edilebilir kritik hassasiyetlerini) tespit etmiş, buna uygun planlama ve icrayı operatif ve taktik seviyede uygulanmasını bilmıştır. Hizbullah tarafından bu hassasiyet büyük bir titizlikle değerlendirilmiş ve Genel Sekreter Nasrallah tarafından da ifade edilmiştir. İsrail toplumunun artık savaşlara dayanamayacak kadar hassas bir toplum olduğunu Nasrallah tarafından belirtilmiş, toplum üzerinde oluşturulacak baskı ile iradesinin kırılacağı faraziyesi ile harekâtın tasarımı yapılmıştır.³³ İsrail toplumunun zayıta hassas yapısı, politik karar vericilerin düşünce ve eylemleri üzerine tesis etmiş ve İsrail tarafından başlangıçtan itibaren hava harekâtı ve azami tugay seviyesinde kara birliği kullanılarak durumun gereğini yerine getirmesi engellenmiştir.

Hizbullah İsrail'in muhtemel bir işgal girişimi karşısında 2000 yılından itibaren kapsamlı bir hazırlığa başlamıştır. Buna göre değişik çap ve cinsten olan roket sistemlerini menzillerine göre Litani Nehri'nin kuzeyinden itibaren İsrail sınırına kadar olan bölge içinde dağıtmış, muhtemel bir harekât

³³ Scott C. Farquhar, *Back to Basics: A Study of the Second Lebanon War*, Combat Studies Institute Press, Kansas, 2009, s. 7.

kapsamında ikmal yeteneğinin kaybetmemesi için bölgesel olarak oluşturduğu depolarında ihtiyaç duyacağı mühimmatı ve sair ikmal malzemesini muhafaza etmiş, İsrail hava kuvvetlerince tespit edilmesinin önüne geçmek amacıyla yeraltı tünelleri ve meskun mahalleri kullanarak kısa süre içerisinde hazırlık ve ateşleme yeteneğini oluşturduğu “roket” birliğine kazandırmıştır. Uzun menzilli roket sistemlerinin yanında kısa menzilli ve tespit edilmesi oldukça zor olan sistemleri İsrail sınırına yakın bölgelerde konuşlandırmış ve harekât süresince kesintisiz bir ateşle taarruz icra edebilmiştir. Bu dönemde Hizbullah’ın Suriye ve İran tarafından sağlanan envanterinde yaklaşık 12.000 ile 13.000 arasında kısa, orta ve uzun menzilli roketin bulunduğu değerlendirilmektedir.³⁴ Ayrıca kurmuş olduğu roket birliklerinin olası bir kara harekâtı ile etkisiz hale getirilmesinin önüne geçebilmek için tünel sistemleri ve güdümlü tanksavar silahları ile teçhiz etmiş, muhtemel yaklaşma istikametlerine yönelik mayınlama ve EYP ile tuzaklamalar yapmıştır. Bu sayede istediği siyasi ve askerî sonuca ulaşana kadar, ateşkesin yürürlüğe girmesinden hemen önce bile İsrail yerleşim birimlerine roket atabilmiştir.

Bu kapsamda Hizbullah’ın **stratejik ağırlık merkezi** özellikle İran’dan kaynaklanan destek, örgütün ideolojisi ve üst düzey yöneticileri olarak öne çıkmaktadır. Güney Lübnan bölgesinde **operatif seviyedeki ağırlık merkezi** değişik çap, cins ve menzildeki roket sistemleri, güdümlü tanksavar sistemleri, tünel sistemi ve Litani Nehri’nin güneyinden İsrail sınırına kadar olan bölgedeki yığınağı teşkil etmektedir. Ayrıca kendisine bağlı televizyon ve internet sitelerinin harekât esnasında yaptığı yayınlar ile dünya ve kendi kamuoyunu etkileyebildiğinden dolayı Hizbullah’ın kontrolündeki gerek konvansiyonel gerekse sosyal medya aygıtları operatif seviye ve stratejik seviye ağırlık merkezi için köprü vazifesi görmüştür.

Hizbullah’ın **kritik kabiliyetleri** olarak roket sistemlerini sürekli olarak kullanabilmesi ve güdümlü tanksavar sistemleri ile bunu desteklemesi görülmektedir. **Kritik ihtiyaçlar** kapsamında özellikle hitap ettiği Şii toplumunun ve İran desteğinin sürdürülebilir olması ön plana çıkmaktadır. **Kritik hassasiyeti** olarak benzer biçimde Lübnan Şii toplumu nezdinde “meşru” bir yapı olarak kalması ve bunu sürdürülebilir kılması, örgütün İran’dan sağladığı desteğin kesintiye uğramaması olarak karşımıza

³⁴ Age, s. 8.

çıkılmaktadır. Harekât bölgesi bağlamında ise **örgütün kritik hassasiyeti** İsrail tarafından ele geçirilen bölgeleri geri alabilmesi için ihtiyaç duyacağı koordineli manevra ve ateş desteğinin yetersizliği olarak görülmektedir.

İsrail tarafının hava harekâtı ve kara harekâtında uygulama eksiği, yanlış değerlendirme ve hatalarının yanında Hizbullah tarafından uygulanmış olan taktikler 2007 yılından itibaren Frank Hoffman ve diğer bazı araştırmacılar tarafından³⁵ “hibrit savaş” tabiri ile ifade edilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda Hoffman tarafından hibrit savaşın yirmi birinci yüzyılda karşılaşılabilecek “yeni” bir savaş biçimi olduğu ifade edilmiştir.

2. Rusya'nın Kırım'ı İlhakının Değerlendirilmesi

Coğrafi olarak herhangi bir doğal engele sahip olmayan³⁶ yani kendisini istila etmekte kararlı herhangi bir güç için doğal savunma hattına sahip olmayan Rusya için, özellikle Soğuk Savaş sonrasında hemen sınırlarında NATO veya AB'nin var olması hayati bir tehlike olarak değerlendirilmektedir. Rusya için, Kuzey Avrupa ovasının Ural Dağları'na kadar uzanması ve Ukrayna'ya kadar uzanacak olan AB/ABD veya NATO konuşlanması, Karadeniz'de muhtemel bir NATO varlığı hayati tehdit olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda sadece Ukrayna üzerinde değil, Ukrayna'dan itibaren, Belarus, Polonya, Litvanya, Estonya ve Letonya'da aynı çerçevede değerlendirilmekte, Finlandiya'nın tarafsız devlet olarak kalması Rusya Federasyonu açısından kritik önem arz etmektedir.³⁷ Soğuk Savaş'ın sonrasında Avrupa Birliği'nin giderek eski Doğu Bloku ülkeleri üye olarak kabul etmesi ve hemen ardından da NATO üyeliklerine yönelik yapılan açılımlar nedeniyle bu minvaldeki algılarını yükseltmiş ve daha aktif politikalar seyretmeye başlamıştır. Ukrayna'nın bu çerçevede Rusya Federasyonu tarafından kaybedilmemesi gereken kritik bir mevzi olarak görüldüğü değerlendirilebilir.

Bağımsızlığını elde ettiği 1991 yılından bu yana, kimlik tanımı sorununa çözüm arayan Ukrayna'nın ise söz konusu sorunun sosyolojik faktörlerinden

³⁵ Hoffman, *Conflict in the*, s.36, Florence Gaub, “Hizbullah ‘ s Hybrid Posture: Three Armies in One”, *European Union Institute For Security Studies*, 2015, s. 2., David E. Johnson, “Military Capabilities for Hybrid War. Insights from the Israel Defense Forces in Lebanon and Gaza”, RAND Corporation, 2012, s. 1-2.

³⁶ Tim Marshall, *Coğrafya Mahkumları*, (çev., Mert Doğruer), Epilson Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 19.

³⁷ Aleksandr, Dugin, *Rus Jeopolitiği, Avrasyacı Yaklaşım*, (çev., Vügar İmanov), Küre Yayınları, İstanbul, 2015, s. 176

kaynaklanan engeller dolayısıyla bu konuda başarısız olduğu söylenebilir. Kimlik sorununun sosyolojik bileşenleri sorunun çözümünü güçleştirmekte ve derinleştirmektedir. Ülkede, Ortodoks ve Katolik kiliseleri arasındaki ayrım dini kimlik sorununu, ülkede yaşayan etnik grupların farklılığı ulusal kimlik sorununu ve vatandaşların, Batı ve Rusya’ya yakınlık yaklaşımındaki farklılıklar siyasi kimlik sorununu ve buna bağlı olarak dış politikadaki kimlik sorununu ortaya çıkarmıştır.³⁸ Bu demografik durum, 1991’den beri Ukrayna’da yapılan genel seçimlerde de kendini gösterirken, ülkenin Doğu ve Batı Ukrayna olarak toplumsal bölünmesi göze çarpmaktadır.³⁹

İnceleme konusuna esas olan ve Rus Çarıçesi 2’nci Katerina döneminde, 1783 tarihinde Rusya tarafından ele geçirilen Kırım⁴⁰ ise doğal limanlarının sağladığı avantajla birlikte Rus Karadeniz Donanması için vazgeçilmez bir hal almıştır. Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra Kırım’ın statüsü, bölgede yaşayan Rus nüfusunun azınlık hakları, Karadeniz Donanması ile ilgili konular Rusya-Ukrayna gündeminde uzun bir süre kalmış, Kırım’ın Ukrayna tarafından atanan başbakan marifetiyle yönetilecek, kendi içinde geniş özerkliğe sahip ve Ukrayna’ya bağlı bir bölge olarak kalması konusunda anlaşmaya varılmıştır. 1991 sonrasında Sovyet Karadeniz donanmasının büyük bir kısmının bu bölgede olması, Kırım ve Sivastopol limanının önemini daha da arttırmıştır.⁴¹ Ayrıca bölgenin özellikle Soğuk Savaş sonrasında Rusya Federasyonu için artan önemi “Yakın Çevre Doktrini” çerçevesinde değerlendirilmekte, jeopolitik olarak Rusya’nın Hazar ve Karadeniz havzalarına yaklaşımını perçinlemektedir.

2004 yılında Ukrayna’ da meydana gelen iç karışıklıklar ve batı taraftarı bir cumhurbaşkanının iktidara gelmesi Rusya Federasyonu’nun, “Rusya’nın yeniden büyük bir güç olma hedeflerine” vurulmuş birer darbe olarak anlaşılmıştır.⁴² Ukrayna’da gerçekleşen Turuncu Devrim sonrasında,

³⁸ Muhammet Koçak, “Bölgesel Çatışmadan Küresel Krize Doğu Ukrayna”, Seta Analiz, 135, 2015, s. 10

³⁹ Alperen Kürşad Zengin, “Ukrayna-Rusya Hattında Askeri Tırmanma, Çok Aktörlü Krizin Siyasal Çıktıları ve Türkiye”, erişim: 02.06.2023 ayrıca bkz. Alperen Kürşad Zengin, “Ukrayna- Rusya Hattında Askeri Tırmanmadan Savaşa”, <https://kriterdergi.com/yazar/alperen-kursad-zengin/ukrayna-rusya-hattinda-askeri-tirmanmadan-savasa>, erişim: 03.06.2023

⁴⁰ Fatma Aslı Kelkitli, *Kırım: Rusya İçin Vazgeçilmez Yarımada, Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, (Ed. Hasret Çomak vd.), Beta Baskıcılık, İstanbul, 2014, s. 292.

⁴¹ “Little Green Men”: A Primer On Modern Russian Unconventional Warfare, Ukraine 2013-2014, United States Army Special Operations Command, Fort Bragg, North Carolina, s. 38.

⁴² Dugin, s. 206

Ukrayna'nın muhtemel AB ve NATO entegrasyonuna karşı Rusya tarafından Kırım bölgesinde muhalifler organize edilmiş ve nihayetinde 2006 tarihinde Kırım Parlamentosu tarafından Kırım "NATO'suz Bölge" ilan edilmiştir.⁴³

2004-2005 yıllarında adına "Turuncu Devrim" olarak ifade edilen süreç sonunda yönetimden memnun olmayan halkın sokağa dökülmesiyle Batı ile Rusya'nın Ukrayna üzerinden bir hesaplaşması söz konusu olmuştur. Bu süreç iki kutbun ilişkilerini yeniden düzenleyen de bir süreçtir. Batı yanlısı siyasi kanadın galibiyetiyle sonuçlanan Turuncu Devrim etkilerinin, Rusya yanlısı politikalarıyla öne çıkan Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'in 2010 yılında iktidara gelmesiyle kaybolduğu sanılmıştır. Fakat 2013 senesinin sonuna doğru Yanukoviç'in AB ile Ukrayna arasında planlanan ve Ukrayna'ya uzun vadede AB üyeliği yolunu açacak olan İşbirliği Anlaşması'nı imzalamaktan vazgeçtiğini açıklamasıyla ülkedeki gerilim tekrar açığa çıkmıştır. AB ile entegrasyonun sürmesini talep eden Ukrayna halkı sokaklara dökülerek protesto gösterilerine başlamıştır. Durumun kontrolden çıkmasıyla Ukrayna'da dönemin Cumhurbaşkanı Yanukoviç 24 Şubat 2014 tarihinde ülkeyi terk ederek Rusya'ya sığınmıştır.

Bu olayların sonucunda, Rus ve Ukrayna yanlısı göstericiler, 26 Şubat 2014 tarihinde Simferopol'de parlamento binası önünde çatışmaya başlamıştır. Eş zamanlı olarak Sivastopol başta olmak üzere Kırım'ın bazı bölgelerinde Rus asıllı sivil protestocular, Rusya'ya bağlanma isteklerini ve güvenlik endişelerini dile getirmişlerdir. Üniformalı ve silahlı kişiler "*Little Green Men*", 27 Şubat 2014 tarihinde Kırım Parlamentosu ve Başkanlık binasını kontrol altına almıştır. İşgal altındaki parlamento aynı gün Ukrayna'dan ayrılma ve Rusya Federasyonu'na bağlanma konusunda referanduma gitme kararı almıştır.

Putin 1 Mart 2014 tarihinde federasyon konseyinden etnik Rusların korunması amacıyla Ukrayna'ya asker gönderme konusunda yetki almıştır. 28 Şubat 2014 tarihinde stratejik mahiyetteki tüm havaalanı, liman, televizyon ve radyo istasyonları ile yollar kontrol altına alınmıştır. Bu kapsamda Kırım'da konuşlu bulunan birliklerini, paramiliter gruplarını, özel askerî şirketlerini ve özel kuvvetlerini kullanmıştır. Kırım'da bulunan Ukrayna askerî üsleri ya işgal edilmiş ya da tecrit edilmiştir. Bazı üsler yaklaşık iki hafta süresince Rus askerî kuşatması altında kalmasına rağmen gerginliğin zirve yaptığı dönemde dahi çatışma çıkmamıştır. Kırım'da meydana gelen olaylar, başlangıcında "sivil

⁴³ Age, s. 297

itaatsizlik” olarak değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde bu sivil itaatsizliğin aslında Rus SPETZNAZ birlikleri ve Rusya tarafından desteklenen paramiliter organizasyonlara mensup olanlar tarafından organize edildiği ortaya çıkmıştır.⁴⁴ Ayrıca harekât sahasının Rusya tarafından çok öncelerinden şekillendirildiği yani, ekonomik yaptırımlar ve bölgede yaşayan ve etnik olarak Rus olan nüfusa yönelik olarak yaptığı propaganda ve endoktrinasyon⁴⁵ faaliyetlerinin birbiri ile sinerjik etki yaratacak şekilde kullanıldığı benzer biçimde anlaşılmıştır. Rusya Federasyonu’nun Ukrayna Krizi’ne müdahalesini çok önceden planladığı, bu kapsamda kuvvet aktarımını Soçi Kış Olimpiyatları esnasında ve sonrasında yaptığı, kendi kamuoyunu ve Kırım bölgesindeki Kamuoyunu yazılı ve görsel medya, internet “trolleri” ve propaganda yöntemleri ile şekillendirdiği anlaşılmaktadır.

2014 Ukrayna Krizi çerçevesinde yaptığı değerlendirmelerde Timothy Thomas, Rusya’nın bilgi harekâtını gerek sosyal medya gerek geleneksel medya aracılığı ile etkin biçimde yürüttüğünü, aldatma kapsamında “internet trolleri”, refleksif kontrol yöntemleri⁴⁶, hasmın karar almasını zorlaştırmak için çeşitli “bilişsel silahlar”⁴⁷ kullanarak psikolojik ve başlangıçta Kırım’da

⁴⁴ Little Green Men, s. 40

⁴⁵ Russia Today televizyonunda yayınlanan haberlere göre; özellikle Donbass’ ta ve Kırım’ yaşayan azınlıkların Ukrayna nüfusu içerisinde ötekileştirilmesini içeren kara propaganda yayınlarına yer verilmiştir. Ayrıntı için bkz. “Little Green Men”: A Primer On Modern Russian Unconventional Warfare, Ukraine 2013- 2014, United States Army Special Operations Command, Fort Bragg, North Carolina

⁴⁶ Sovyetler Birliği zamanında uygulanmaya başlanan “refleksif kontrol” (İngilizce reflexive control, anlam kaybı olmaması için doğrudan kelime anlamı ile çevrilmiştir.) teorisi, Marksist ideolojinin dışı vurum karşılığı olarak ortaya çıkmıştır. Teoriye göre insan davranışlarını belirleyen kaynaklar, materyalist yapıdaki dış dünyanın insan bilincinde ortaya çıkardığı bilişsel ve algısal paradigmalardan karşılığdır. Psikolojik temelli yaklaşımın uygulandığı teoriye göre insan zihnindeki ve bilinçaltındaki kabul edişlerin farkında olunması ile objektif etkilerin bu kabul edişler üzerindeki etkilerini yönlendirmek mümkün olabilmektedir. Buna göre hangi katmana ne biçimde etki oluşturulur ise, insan ve toplumların psikolojik yansımaları da tahmin edilebilir ve kontrol edilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. c, ayrıca Timothy L Thomas, “Russia ‘ s Reflexive Control Theory and the Military”, *Journal of Slavic Studies* 17, 2004, Timothy Thomas, “Russia’s 21st Century Information War : Working to Undermine and Destabilize Populations”, *Defence Strategic Communications*, 1, 2016. ve C.Kamphuis BSc, “Reflexive Control”, *Militaire Spectator*, 6, 2018.

⁴⁷ Timoty Thomas adı geçen makalede, “bilişsel silahlar” ile ilgili tanımlamasını Rus askerî uzmanlarınca ifade edildiği biçimiyle yani; “düşman entelektüel çevrelerine kasıtlı olarak yanlış ve hatalı bilimsel teorilerin, konseptlerin, paradigmalardan ve stratejilerin sunulması ile etkilenen düşman kamu idaresinin savunma potansiyelini zayıflatmak” şeklinde yapmıştır. Ayrıntı için bkz. Timothy Thomas, “Russia’s 21st Century Information Timothy Thomas, “Russia’s 21st Century Information War: Working to Undermine and Destabilize Populations”

bulunan askerî varlığını inkâr ederek ve “komplo teorileri” üreterek iç ve dış kamuoyunu şekillendirdiğini belirtmiştir.

Ukrayna’da 2014 yılındaki kriz esnasında Kırım’ın tarihsel olarak Rusya’ya ait olduğunu, kardeş toplum olan Ukrayna ile sorunlarının olmadığını, ABD güdümündeki “faşistlerin” bir darbe ile mevcut yönetimi ele geçirdiklerini, Kırım’da yaşayan ve Yurttaş kapsamında olan anadili Rusça olan toplulukları “korumak” maksadıyla bölgedeki sivil oluşumların kendiliğinden gösteri ve eylem yaptığını belirtmiş, Rus müdahalesinin ve askerî birliklerinin Kırım’da kullanıldığını inkar ederek, Ukrayna, NATO ve ABD’nin karar alma reflekslerini köreltmıştır. Bölgede cereyan eden olayların toplumsal muhalefet olarak sunulması, sivillerin silahlı olarak eylemlerde yer alması, rütbe ve aidiyeti olmayan üniformalı kişilerce Kırım’da kamu binalarının ve havaalanı gibi stratejik tesislerin “faşistlerin müdahalesini engelleme” kisvesi altında kontrol altına alınması ve “self determinasyon” ilkesi kapsamında Kırım’da icra edilen referandum ile yasal çerçeve sağlamaya ve eylemleri uluslararası hukuka uygun zemine oturtmaya çalışmıştır. Eş zamanlı olarak tüm Ukrayna’yı tehdit edecek biçimde büyük birliklerin katılımıyla tatbikatlar icra ederek kuvvet kullanma tehdidini üstü örtülü biçimde göstermiş, siber saldırılar marifetiyle Ukrayna kritik altyapısı kullanılamaz hale getirilmiş ve Ukrayna’nın karar mekanizmaları felce uğratılmıştır.⁴⁸

Rusya’nın Kırım’ın ilhaki ile sonuçlanan harekâtı üç sahada değerlendirilebilir. Birinci safhada harekât ortamının şekillendirilmesi yer almaktadır. Bu aşamada şubat ayından itibaren Ukrayna sivil iletişim ve internet altyapısı fiziksel veya siber saldırılar ile iş göremez duruma getirilmiş, önemli bürokrat ve milletvekillerinin cep telefonları “hack”lenmiştir. Ayrıca Rusya taraftarı göstericiler ile Ukrayna taraftarı göstericiler arasında 26 Şubat 2014 tarihinde Sinferopol parlamento binası önünde çatışmalar yaşanmış, Kırım bölgesinde Rus asıllı sivil protestocular tarafından Rusya’ya bağlanma için gösteriler yapılmış, 27 Şubat 2014 tarihinde herhangi bir rütbe, milliyet ve aidiyet işareti taşımayan silahlı kişilerce (*Little Green Men* veya *Polite Men*) Kırım Parlamentosu kontrol altına alınmış ve parlamentodan Kırım’ın Rusya’ya bağlanmasına yönelik referandum kararı çıkmıştır. 1 Mart 2014 tarihinde Rus parlamentosu “Rus Askerî Kuvvetlerinin Kırım’da

⁴⁸ Fırat Kaplan, “Rusya Federasyonu’nun Kırım’ın İlhaki Esnasında Kullandığı Stratejik İletişim Metotları”, TNKÜ İİBF Uluslararası İlişkiler Sempozyumu, Tekirdağ, 26-27 Mayıs 2022, 13

Kullanılmasına” yönelik yetki vermiş, akabinde Kırım’da yaşayan Rus asıllı siviller Rus askerleri tarafından silahlandırılarak teşkilatlandırılmıştır.⁴⁹

İkinci safha olarak Kırım’ın ve Kırım’da bulunan Ukrayna Silahlı Kuvvetleri’ne ait birliklerin tecrit edilmesi gelmektedir. Rusya bunun için Sivasopol bölgesinde anlaşmalar ile bulundurduğu birliklerini, paramiliter unsurlarını, özel kuvvetlerini (SPETZNAS) kullanmış, 28 Şubat 2014 tarihinden itibaren stratejik mahiyetteki tüm havaalanı, liman, televizyon ve radyo istasyonlarının kontrolünü sağlamıştır. Bu faaliyetleri esnasında ilk ateşi açmama emri, Rus birliklerince uygulanmış ve büyük çatışmalara mahal vermeden Kırım genelinde kontrol sağlanmıştır.⁵⁰

Üçüncü safhada, 28 Mart 2014 tarihinden itibaren Rusya konvansiyonel birlikleri marifetiyle Kırım’da kritik olarak değerlendirdiği bölgelerin emniyetini almış ve askerî faaliyetlerini kararsız durumda olan ABD ve NATO’yu kışkırtmamak amacıyla düşük profilde yürütmüştür.⁵¹ Bu tarihten sonra mücadele Doğu Ukrayna’da yoğunlaşmış, günümüze ulaşan sonuçları ile 2014 Ukrayna Krizi son şeklini almıştır.

Rusya’nın Kırım’ı ilhakı analiz edildiğinde, Rusya’nın bilgi harekâtını icra ettiği müdahalenin merkezine koyduğu, Kırım özelindeki “anlatısının” Rus tarihsel hafızasına dayandırıldığı, Rusya’nın müdahalesinin uzun vadeli stratejisinde yer aldığı, “Yurtdışında yaşayan Yurттаşlar” kavramını kullanarak icra ettiği harekâtı yasallaştırdığı ve insanı bir çerçeveye sokmaya çalıştığı, her seviyede aldatma faaliyetlerinin uygulandığı ve dezenformasyon faaliyetlerine önem verdiği tespit edilmiştir.⁵²

Bu kapsamda kitleleri ve dünya kamuoyunu etkilemek amacıyla seçilen temaların işlenmesi, iç ve dış kamuoyuna seriş edilmesi dört ana mihverde, sürekli olarak ve birbirinden farklı araçlar ile gerçekleştirilmiştir.⁵³ Kullanılan araçların birbirleri ile uyumluluğunun sağlanması stratejik seviyedeki söylemlerin ve resmî güvenlik belgelerinin ifade ettiği hususların

⁴⁹ Ahmet Sapmaz, *Rusya Federasyonu’nun Askerî Güvenlik Refleksindeki Dönüşüm: Askerî Doktrinler, Askerî Müdahaleler, Nedenler*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 199.

⁵⁰ Age, s. 200.

⁵¹ Age, s. 20.1

⁵² Elina Lange-Ionatamitvili, *Analysis Of Russia’s Information Campaign*, NATO Strategic Communication of Excellence, Riga, 2015.

⁵³ Keir Giles, *Handbook of Russian Information Warfare*, NATO Research Division NATO Defense College, 2016.

taktik seviyede karşılık bulmasını ve hedef kitledeki algıların oluşturularak davranışların yönlendirilmesini sağlamıştır. En üstten en asta kadar uyumluluk ve söylem/eylem uyumluluğu ve birliği sağlanmıştır.

Bu bağlamda tarafların ağırlık merkezleri değerlendirildiğinde, Rusya Federasyonu için “stratejik ağırlık merkezi” olarak devlet başkanı Putin ve Rusya Federasyonu’nun nükleer silah kapasitesi ile Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomisi için hayati değere sahip Rus doğal gazı yani enerji politikaları ön plana çıkmaktadır. “Operatif seviye ağırlık merkezi “olarak ise, bilgi harekâtı vasıtaları, özel kuvvetleri, Ukrayna sınırında tatbikat kapsamında görev yapan askerî birlikleri, Kırım’da meskûn kendini Rus olarak tanımlayan kalabalık nüfus ve Rusya Federasyonu tarafından desteklenen paramiliter yapılar olarak tespit edilmiştir. Operatif seviye için Rusya Federasyonu için “kritik yetenekler” olarak siber savaş, elektronik harp yeteneği ile uyumlu psikolojik harekâtı yönetebilme (Kırım bağlamında), paramiliter güçlerini süratle organize edebilme, sosyal medyada kurduğu trol orduları marifetiyle algıları yönetebilme⁵⁴ yetenekleri ön plana çıkarken “kritik ihtiyaçlar kapsamında”, bilgi harekâtının doğru yürütülmesi bu bağlamda Kırım’da var olan Rus yanlısı toplumun desteğinin devam etmesi ön plana çıkmaktadır. “Kritik hassasiyetler” bağlamında icra edeceği harekâtı ifşa olmaması yani vaktinden önce anlaşılabilmesi kapsamında “gizlilik” ön plana çıkmaktadır.

Ukrayna bağlamında mesele incelendiğinde ise durum oldukça karmaşıktır. “Stratejik seviye ağırlık merkezinin” Avrupa Birliği ve ABD politik desteği olarak değerlendirilebilir. Ancak “operatif seviye ağırlık merkezinin” tespit edilebilmesi oldukça güç görünmektedir. Bu bağlamda Ukrayna için operatif ağırlık merkezini olabilecek Kırım yarımadasında konuşlu olan askerî birlikleri olarak değerlendirilebilecek iken, bölgede olayların başlamasından sonra koşulsuz olarak Rusya taraftarı grupların veya Rus askerî birliklerinin herhangi bir çatışma olmadan bölgede kontrolü sağlayabilmeleri durumu oldukça karmaşıklştırmıştır. Bu bağlamda Ukrayna için operatif seviyede bir ağırlık merkezinin mevcudiyetinden bahsedilebilmesi için yeterli şartlar gözlemlenememiştir. Kırım bağlamında istismar edilebilir “kritik hassasiyetleri” olarak ise, bölgedeki nüfusun “mütecaneis” olmaması ve kendini Rus olarak tanımlayan halkın bölgenin

⁵⁴ Anna Reynolds, *Social Media As a Tool of Hybrid Warfare*, NATO Strategic Communication Centre of Excellence, Riga, 2014.

çoğunluğunu oluşturması, bölgedeki askerî birlikleri ve kamu otoritesini sağlayan kolluk kuvvetleri üzerindeki hakimiyetinin zayıflığı gibi konular ön plana çıkmaktadır.

3. Kullanılan Harekât Nev ‘ileri Çerçevesinde Kıyaslama

İkinci Lübnan Savaşı bağlamında, “hibrit savaş” Hoffman’ın yapmış olduğu tanımlama ile konvansiyonel ve gayri nizami kuvvetlerin aynı harekât alanında uygulanmasını, uygulanan taktik ve tekniklerin yine aynı harekât alanında aynı birlik tarafından kullanılmasını öngörmektedir. Bu kapsamda Hizbullah’ın araziye elde bulundurması ve güdümlü tanksavar silahları, gemi-savarlar, MANPAD sistemleri kullanılması bağlamında icra ettiği harekât “hibrit savaş” olarak değerlendirme için nirengi noktası olarak alınmıştır.

Geleneksel yaklaşımda gerilla kuvvetleri ve konvansiyonel birlikler arasındaki en önemli farklılık arazinin elde bulundurulmasındaki kararlılıktır. Gerilla harekâtında araziye elde bulundurmak ön planda değil iken konvansiyonel harekâta özellikle savunma esnasında araziye elde bulundurmak önemli bir husustur. Geleneksel yaklaşımda gerillalar araziye elde bulundurup kesin sonuçlu çatışmayı göze al(a)mazlar ve daha ziyade pusu, baskın, taciz, yol kapaması ve mayın EYP kullanarak eylemlerini yaparlar. Hizbullah’ın kritik arazi kesimlerini elde bulundurmaktaki kararlılığı stratejik ve operatif seviyede uyguladığı stratejinin bir sonucu olarak tezahür etmiştir. Bunda özellikle İran tarafından verilen askerî eğitim, teçhizat ve ekonomik yardımların payı oldukça büyüktür. Hizbullah’ın konvansiyonel kuvvet olarak İsrail’in karşısında dayanamayacağı sabit bir durumdur. Bu çerçevede Hizbullah’ın konvansiyonel ve düzensiz savaş yöntemlerini bir arada kullanabildiğini söylemek yanlış değildir. Ancak bunun yeni bir savaş biçimi olduğunun söylenmesi oldukça iddialı bir hipotezdir. Nitekim herhangi bir konu üzerine strateji geliştirilirken elde mevcut kaynaklar, bu kaynakları kullanarak ulaşılabilecek hedefler ve kaynakların hangi yöntemler ve taktikler ile hedefe en kolay ulaştırılmasını sağlayan vasıtalar önem kazanmaktadır.⁵⁵ Hizbullah’ın 2000 yılından itibaren tasarladığı harekât bu bağlamda geliştirilmiştir.

⁵⁵ Herhangi bir organizasyonun, herhangi bir amaca ulaşmak için uygulayacağı stratejiyi belirlemede üç temel sac ayağı bulunmaktadır. Bunlar Nihai Durum (Hedefler), Usuller (Stratejik Konsept, yol haritası), Vasıtalar (Kaynaklar, Güç) buna göre stratejiyi belirleyen, eldeki kaynaklar ile istediği son duruma onu en çok yaklaştıracak usulleri uygular. Ayrıntılar için bkz.: Nevzat Denk, *Strateji Oluşturma Modeli*, Beta Yayınları, İstanbul, 2011.

Bu minvalde Rusya Federasyonu tarafından tasarlanan harekât, Kırım özelinde doğrudan teması ön görmeyen ve muhtelif millî güç unsurlarının senkronize biçimde kullanılmasını gerektiren bir karaktere bürünmüştür. Ayrıca Kırım örneğinde özel kuvvetler, paramiliter kuvvetler ve dahili muhalefetin tek bir cephede ve birbiri ile sinerjik etki yaratacak şekilde organize edildiği görülmüştür. Bütün bunlara bir de Rusya tarafından uygulanan diplomatik baskı, bilgi harekâtı, inkâr etme, algı yönetimi ve siber saldırıların eklenmesi⁵⁶ ile terminolojiye “gri bölge”, “hibrit savaş”, “Rus hibrit savaş”, “Gerasimov modeli savaş”, “doğrusal olmayan savaş” gibi terimleri kazandırmıştır.

Harekât Nev'i	2'nci Lübnan Savaşı (2006)	Rusya'nın Kırım'ı İlhakı (2014)
Vekil Kuvvet Kullanımı	+ (Hizbullah örgütünün kendisi İran'ın vekil kuvvetidir.)	+ (Kırım bölgesinde Rusya taraftarı paramiliter örgütlerin kullanımı marifetiyle toplumsal olayların çıkarılması)
Konvansiyonel Harekât Yeteneklerinin Kullanımı	+ (Tanksavar Silah Sistemleri, Hava Savunma Silah Sistemleri, Gemi Savar Silah Sistemlerine sahip olmak ve bu yeteneğini harekât müddetince sürdürülebilmek)	+ (Ukrayna sınırında tehdit edecek biçimde büyük çaplı manevraları içeren tatbikatların icra edilmesi)
Konvansiyonel Olmayan Harekât Yeteneklerinin Kullanımı	+ (Tünel ve Meskûn Mahallerde Savunma yöntemlerinin kullanımı, gerilla harekât yöntemlerinin kullanımı)	+ (Rus Özel Kuvvetlerinin herhangi bir aidiyet, milliyet işareti olmadan bölgeye sızdırılıp, kritik kamu tesislerinin kontrol altına alınması)
Politik Savaş ⁵⁷ Yeteneklerinin Kullanımı	-	+ (Ekonomik yaptırımların uygulanması, Siyasi ve politik yaptırımların uygulanması)

⁵⁶ Andrew Monaghan, “Putin’s Way of War: The ‘War’ in Russia’s ‘Hybrid Warfare’”, *Parameters* 45:4. 2015-16, s. 67.

⁵⁷ Politik savaş; 1946 yılında SSCB’de büyük elçi olarak görev yaparken yayınladığı “Long Telegram” ile SSCB’nin etki alanını arttırmak için uyguladığı stratejileri açıklayan George KENNAN, 1948 yılında ABD Devlet Planlama Direktörü görevinde iken yazmış olduğu “Organize Politik Savaşın Açılışı” başlığı ile hazırladığı rapor neticesinde ABD terminolojisinde yer alan kavramdır. Soğuk Savaş süresinde ABD’nin Rusya ile mücadelesinde kullandığı yöntemler bu hazırlanan rapor çerçevesinde geliştirilmiştir. Kennan tarafından tanımlaması yapılmış olan “Politik Savaş”, Clausewitz’in savaş zamanı uygulamalarının barış döneminde tabikini içermektedir. Mücadele eden devletlerin etki alanını genişletmek, korumak maksadıyla icra ettiği savaşa varmayan, örtülü ve açık faaliyetlerin tamamı Politik Savaş kapsamına girmektedir. Ayrıntılar için bkz. George F. Kennan, “The Inauguration of Organized Political Warfare” [Redacted Version],” April 30, 1948, History and Public Policy Program Digital Archive. Ayrıca “George Kennan’s ‘Long

Siber Uzayın Kullanımı	Kısıtlı	+ (Ukrayna Krizi’nin başlangıcından itibaren kapsamlı biçimde Ukrayna Kritik altyapısına Siber saldırılarını düzenlenmesi)
Stratejik İletişim ⁵⁸ Unsurlarının Kullanımı	Kısıtlı (Hizbullah’a ait televizyon kanalı ve internet sitelerinde yapılan propaganda)	+ (Refleksif Kontrol yöntemlerinin Kullanımı)

Gerek İkinci Lübnan Savaşı gerekse Rusya’nın Kırım’ı ilhakı değerlendirildiğinde “hibrit” olarak ifade edilen mücadele biçiminde ön plana çıkan hususlar şu şekilde değerlendirilebilir;

a. Aktörleri çoğu zaman devletlerdir. Bu savaşın da devletin resmî görevlileri olması zorunluluğunu gerektirmez. Nitekim, kuruluş itibariyle gönüllü, asker ya da herhangi bir paramiliter örgütün kendi başına sürdürülebilir mücadele sergilemesi gücü ile orantılıdır. Yapacakları harekât bazen özel harp tarzında doğrudan etki gerektirecek bir faaliyet bazen gerilla harekâtının kapsamı ile sınırlı bir faaliyet bazen ise örtülü ya da açık direniş/ ayaklanma harekâtına destek ve askerî danışmanlık çerçevesini aşmaz. Ancak bu imkân ve kabiliyetler devlet/devletlerin millî güç unsurları ile kullanıldığında taktik sahadan stratejik sahaya kadar etkileri olan vekalet savaşlarını karşımıza getirmekte ve örtülü ya da açıktan verilen desteğin bir devlet ya da devletler olmasını gerektirmektedir. Aktör doğrudan devlet olduğunda politik savaş ile konvansiyonel savaşın iç içe geçebileceği, ittifakların ve uluslararası hukukun etrafından geçebileceği, inkâr etme, kabul etmeme ve dezenformasyon ile iç ve dış kamuoyunun şekillendirilebildiği Kırım örneğinde karşımıza çıkmaktadır.

Devlet aktörleri çatışma yelpazelerinde bulunan bütün aygıtları kullanabilmekte ve bunları millî güç unsurları ile senkronize biçimde

Telegram’,” February 22, 1946, History and Public Policy Program Digital Archive, National Archives and Records Administration, Department of State Records Central Decimal File, 1945-1949, 861.00/2-2246; reprinted in US Department of State, ed, Foreign Relations of the United States, 1946, Volume VI, Eastern Europe; The Soviet Union (Washington, DC: United States Government Printing Office, 1969), s. 696-709.

<https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/116178>,

⁵⁸ Stratejik iletişim şemsiyesi altındaki kavramlar kamu diplomasisi, bilgi harbi/harekâtı, psikolojik harp/harekât, propaganda, halkla ilişkilerdir. Ayrıntılar için bkz. Rıza Güler, *Güvenlik Odaklı Stratejik İletişim: Tarihsel Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Doktora Tezi, KHO Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2015.

uygulayabilmektedir. Ayrıca icra edecekleri harekât için kaynakları, devlet dışı aktörler ile kıyaslanmayacak kadar fazladır. Özellikle medya ve sosyal medyanın yaygınlaştığı günümüzde, psikolojik altyapı ve toplumun yönlendirilmesi devlet aygıtının kontrolündeki unsurlarca yapılabilmektedir. Devlet aktörlerinin gücü nispetinde de ekonomik, mali, psikolojik ve sosyolojik travmalara sebep verebilecek yaptırım uygulama kabiliyeti de mevcuttur.

Devletleri sınırlandıran anlaşma ya da uluslararası yükümlülükler hemen her konuda olabilir. Devletlerin günümüzdeki güvenlik ortamında bu kısıtlamalardan veya yükümlülüklerden kurtulmasını sağlayan aygıtları ise, devlet dışı aktörler olarak sayılabilecek olan paramiliter örgütler, gönüllü kuruluşlar ya da sivil oluşumlardır. Bu unsurların devlet ile resmî ya da gayri resmî bağlantısı görünür olmadığından ve gönüllülük ya da ideolojik bir çerçevede hareket ettiklerinden bu tip organizasyonların hukuka aykırılığı ya da işlediği suçların sorumluluğu devletlere yüklenememektedir. Dolayısıyla kendini kısıtlamalar ile çevrilmiş olarak gören devletlerin bu tip devlet dışı aktörler ile doğrudan bağlantılı olmasa da yaptığı ve yaptırdığı faaliyetlerin bu anlaşma ya da yükümlülüklerden sıyrılma kılıfı olarak kullanmak isteyeceği aşıkardır. İnkâr edilebilirlik kapsamında paramiliter örgütlerce işlenen suçlardan sıyrılmak, güç dengesini bozacak yaptırım ve eylemlerden kaçınmak, hasmı yıpratmak ve tüketmek için bu tip “devlet dışı aktörlerin” vekil kuvvetler olarak kullanılması ile hem asimetrik etki hem de uluslararası hukuka aykırı davranmama durumu sağlanabilmektedir.

Devlet aktörleri, meydana gelen hadiselerin sorumluluğunu üzerine almayabilir, uluslararası kamuoyunu etkilemek üzere bağlantısızlığını beyan edebilir. Eylemleri ve eylemlerin sonuçlarını inkâr edebilir. Dünya siyasi konjonktürünü takip etmek zorundadır. İçinde bulunduğu ittifak ve bölgesel iş birliklerince uygun olan hal tarzlarını uygulayabilir. Uluslararası hukukun meşru saydığı ve savaşa varmayan anlaşmazlıkların çözümünde kullanılan yöntemleri de kullanılan taktikler ile birleştirebilir. Rusya bağlı vekil kuvvetler, paramiliter ideolojik yapılar, Ukrayna’da toplumsal olaylar çıkararak Rus özel kuvvetlerinin ve istihbarat elemanlarının sızma ve konuşlanma faaliyetlerini perdelemiş, resmî devlet otoritelerinin ve NATO unsurlarının olup biten olaylar hakkındaki farkındalığını seyreletmiştir.

b. Çatışmada kullanılan aktör devlet dışı bir aktör ise, devletler kadar tahdit edici baskı unsuru bulunmayabilir. Bunların uluslararası tanınırlıklarına göre uluslararası hukukun öngördüğü esaslara uyup uymama konusunda çekinceleri yoktur. Dünya siyasi konjonktüründen ziyade

örgütsel hedeflerine odaklıdır. Aktörün kendisinin dahi legal olma sorunu olabilir. Farklı aktörlerce farklı şekilde tanımlanabilirler. Kaynakları devletlere göre kısıtlıdır, dış yardıma muhtaçtırlar. Psikolojik harekât kabiliyetleri kısıtlıdır. Sıradan bir gerilla hareketinden daha büyük ancak konvansiyonel bir kuvvet olmaktan uzak olabilirler. Yaptıkları bütün eylemleri üstlenmekten çekince duymayabilirler. Aksine ön plana çıkarak meşruiyet veya tanınırlık sağlamayı güdebilirler. Konvansiyonel olmayan taktiklerini, konvansiyonel imkân ve kabiliyetlerle sahip oldukları nispette, birleştirerek asimetrik etki yaratma çabasında olabilirler. Devlet dışı aktörlerin oluşturduğu stratejilerde, kuvvetin kompozisyonu, kabiliyetleri ve etkileri, her aktörün kendi şartlarına göre değişmektedir.

Bu bağlamda, bu kuvvet, oluştu(ruldu)ğu ve hasma karşı koyduğu coğrafyaya, bu coğrafyadaki sosyo-kültürel yapıya ve bu coğrafyadaki aktörlerin tarihsel perspektifteki rollerine göre değişkenlik gösterebilir. Ayrıca, bu stratejide, bir ideolojide hâkim olabilir. Bu ideoloji, sosyo-kültürel, dini, etnik bir özellik gösterebilir. Bu özellik yapıyı ayakta tutan ve ileri derecede eşgüdüm sağlayan ana temalardandır. Bu kuvvet yapısının oluşumu, var olan ideolojik yapıyı ya da statükoyu tehdit eden güçlü bir hasma karşı var oluş mücadelesinin neticesi olarak da karşımıza çıkabilir.

2006 yılındaki İsrail ile Hizbullah arasındaki çatışma bunun en güzel örneği görülebilir. Bu kapsamda, Hizbullah’ın mücadele stratejisi ve harekât tasarımı ile ilgili olarak ilk söylenebilecek husus, karşılaşılan tehdide nazaran güç dengesinin Hizbullah’ın aleyhinde olduğudur. Hizbullah bu zaafını avantaja çevirecek şekilde, İran’dan aldığı askerî ve ekonomik destek çerçevesinde kısıtlı bir perspektifte göreceli olarak daha büyük bir etkinlik göstermiştir.

Sonuç

İkinci Lübnan Savaşı ve Rusya Federasyonu’nun Kırım’ı ilhak etmesi neticesinde ortaya çıkmış “hibrit savaş” terimi ile hasım tarafların birbirine karşı uyguladıkları stratejiler ve yöntemler açıklanmaya çalışılmaktadır. Kapsamlı bir teori ile desteklenmediği sürece mevcut tanımlar sadece kullanılan yöntemleri çerçevelemekte, gerilla harbi uygulayan devlet dışı bir aktörün savaşıma kabiliyetlerinin artmış hali veya millî güç unsurlarını birbirleri ile iyi senkronize kullanabilen bir devlet aktörünün uyguladığı yöntemleri tanımlamanın ötesine geçememektedir. Savaş tarihinin hemen her döneminde stratejiyi oluşturma ve uygulama bağlamında benzer durumlar tezahür etmiştir. Bu kapsamda ifade edilmiş olan kavramın askerî

harekât çerçevesinde askerlik bilimine yeni bir model kattığı yargısının hatalı olacağı değerlendirilmektedir. Ancak gelişen teknoloji ve iletişim sürati ile pek çok bilgi, tecrübe ve yetenek hızla paylaşılabilir. Bu kapsamda yeni teknolojik imkanların konvansiyonel veya düzensiz harekât nevelerini uygulayanlar için önerdiği yeniliklerin bu bağlamda yadsınması da benzer biçimde hatalı olacaktır. Stratejinin oluşumunda eldeki kaynaklar ve izlenecek yol, planlayıcılara istenen son duruma ulaşmayı kolaylaştıracak biçimde tasarlanmalıdır. Sunulan imkanların ve yeteneklerin doktrinlerin içinde kaybolması veya ideolojik olarak terk edilmesinin, planlayıcılara başarısızlık vaat etme ihtimali oldukça yüksek olacaktır.

“Hibrit savaş” teriminin tanımından ziyade ulusal güvenlik ve uluslararası güvenlik perspektifinde aşındırdığı, etkisizleştirdiği ve zarar verdiği yapıların anlaşılmasının önem arz ettiği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda yapılacak olan inceleme bizi Clausewitz’e götürmektedir. Modern dönem uluslararası ilişkiler disiplinine, felsefesine ve askerî doktrinlerine oldukça büyük etkisi olan Clausewitz’e göre savaş devletler tarafından icra edilen, uygulanan politikalarının farklı araçlarla devamıdır. Özellikle 1991 yılından sonraki süreç içerisinde Clausewitz’in diyalektik yaklaşımı ve üçlemesi yoğun biçimde eleştiri almış, ortaya çıkan “yeni savaşların” şiddet tekeli devletten aldığına yönelik iddialar ortaya atılmış ve savaşın nesillere ayrılması gibi yöntemler seçilmiştir. Ancak ünlü üçlemesi olan hükümet-halk-ordu arasındaki etkileşim ve mutlak savaş ve gerçek savaş arasında yaptığı diyalektik değerlendirmelerin günümüzde geçerliliğini koruduğu ve zamandan ve mekândan bağımsız olduğu değerlendirilmelidir. Şiddetin kim tarafından nasıl organize edildiği ve devletin şiddet kullanma tekeli kaybettiği hususu tam olarak doğrulanmadığı müddetçe geçerli olduğu kanısına varılmamalıdır. Herhangi bir devletin istihbarat ve güvenlik zafiyeti içerisinde olması şiddet olaylarını yürüten organizasyonların şiddet kullanma tekeli eline aldığı anlamını taşımamalıdır. İç güvenlikten ziyade dış güvenliğe odaklanıldığında şiddeti kullanma tekelinin hala devlette olduğu görülmektedir.

Hibrit savaş gibi başına “sıfat” almış savaş tanımları, genellikle mevcut güvenlik parametrelerinin açıklayamadığı olguları tanımlamak için kullanılmaktadır. Gelişen teknoloji ve silah sistemleri, küresel iletişim ağlarının bilgiyi anlık olarak iletebilme yeteneği ile birleştiğinde, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan “dünya düzenindeki” algı ve olguların değişim sürati modern savaş biçimlerini de etkilemektedir. Bu kapsamda hasma irademizi kabul ettirmek, düşman silahlı kuvvetlerini etkisiz hale

getirmek ve benzeri maksatlarla icra edilen askerî harekâtın da maksat, yöntem ve hedeflerinin değişeceği açıktır. Ancak nihai kertede zamandan ve mekândan bağımsız olan hükümet-ordu-halk üçlemesi çerçevesinde şekilleneceği değerlendirilmektedir. Ayrıca devletler arası iletişim kanallarının açık tutulmasındaki ve “sıfatlı” savaşların da uluslararası hukuk kapsamında tanımlanması veya kategorik olarak belirlenmesindeki güçlükler ile revizyonist politikalar izleyen devletlerin uyguladıkları yöntemlerin Clausewitz’in de öngördüğü biçimde “bukalemun” gibi değişim göstereceği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda günümüzde dünya genelinde ve kendi coğrafyamızda meydana gelen çatışmaların da bu perspektiften değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Günümüz konjonktüründe revizyonist politikalar izleyen devletlerin ve müesses nizamı temsil eden devletlerin birbirlerine karşı doğrudan uygulamaktan imtina ettiği politikaları vekil kuvvetler marifeti ile uygulamaya gayret edeceği değerlendirilmelidir. Strateji oluşturmanın temeli olan hedef-imekân ve yöntemlerin karşılıklı gerginliğin mahiyeti, coğrafya, sosyoloji ve ekonomi gibi farklı parametrelerle çeşitleneceği, bu minvalde de “hibrit” olarak tanımlanan çatışmaların şekilleneceği değerlendirilmektedir. Bu kimi zaman marjinal bir örgüt olarak karşımıza çıkabilecekken, kimi zaman da bir devletin bir başka devletin “vekil kuvveti” olarak farklı bir devlet aktörüne karşı çatışma yelpazesindeki yetenekleri ölçüsünde mücadelesi olarak karşımıza çıkabilir. Bu kapsamda başına sıfat almış tanımlamalar ile süregelen çatışmaların tanımlanmasından ziyade genel stratejinin içinde bulunan konjonktürel dönem çerçevesinde kıymetlendirilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Böylece “ithal” edilmiş kavramlar ile meselelerin çerçevelenmesinin önüne geçilebileceği değerlendirilmektedir.

Summary

In recent years, the terms “hybrid war”, “hybrid threat”, and “hybrid conflict” are widely used around the world. The concept of “Hybrid War” was first conceptualized by Frank G. Hoffman in the context of the Second Lebanon War that took place in 2006 in the context of the phenomenon it refers to. The term was originally coined as “the simultaneous and adaptive use of conventional weapons, irregular tactics, terrorism, and criminal behaviour on the battlefield to achieve its political goals” and it was introduced into US security and military terminology in 2010. The general acceptance of the term in military terminology occurred with the events that took place in Ukraine in

2014. Russia's annexation of Crimea, the beginning of the ongoing conflicts in the Donbass region, and in short everything Russia did from 2014 on was evaluated as a "hybrid war", especially in NATO and European Union. In short, the term began to be used like a magic word for all Russian activities. Initially, the security circles, who could not understand what was going on in Ukraine, had difficulty in describing the event and eventually considered that the label "hybrid" would be appropriate. In the aftermath of the 2014 Ukraine Crisis, an article which had been published in 2014 drew attention from all over the world. This article, published by the Russian Chief of General Staff Valery Gerasimov, attracted attention due to the annexation of Crimea and the ongoing conflicts in the Donbass region. Moreover, the term has begun to form its own concepts such as "Non-linear warfare", "Russian model hybrid warfare", and "Gerasimov model war". Within this scope, this study analysed the Second Lebanon War, which is seen as the starting point in the context of the conceptualization of the term "hybrid war", and Russia's annexation of Crimea, which triggered the spread of the term and its spread in NATO circles and evaluated them in the context of the adjective "hybrid". The movements of the parties were analysed within the framework of the effects they created on their mutual centres of gravity.

Çatışma Beyanı:

Araştırmannın yazarı olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanım bulunmamaktadır.

Kaynakça

Basılı Eserler

- ARI Tayyar (2017). *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*, Alfa Akademi Basım ve Yayım, Bursa.
- BSC C. Kamphuis (2018). "Reflexive Control". *Militaire Spectator*, 6, 324-339.
- BOWERS Christopher O. (2012). "Identifying Emerging Hybrid Adversaries", *Parameters [US Army War College]*, 42:1, 39-50.
- CLAUSEWITZ Carl Von (2019). *Savaş Üzerine*, (çev., Hasan Fahri ÇELİKER), Alfa Yayınları, İstanbul.
- ÇOMAK Hasret SANDIKLI Atilla KAYA Erdem ve İSMAİLOV Elnur (2014). "Karadeniz'de Yeni Gelişmeler, Ukrayna Krizi ve Türkiye", (ed.) Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Zafer Yıldırım, *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, Beta Basımcılık, İstanbul, ??-??.
- DENK Nevzat (2011). *Strateji Oluşturma Modeli*, Beta Yayınları, İstanbul.

- Department of State Records (1946). George Kennan’s ‘Long Telegram’” History and Public Policy Program Digital Archive, National Archives and Records Administration.
- Doctrine for the Armed Forces of the United States Joint Publication (2013)
- DUGIN Aleksandr (2015). *Rus Jeopolitiği, Avrasyacı Yaklaşım*, (çev., Vügar İmanov), Küre Yayınları, İstanbul.
- FARQUHAR Scott C. (2009) *Back to Basics: A Study of the Second Lebanon War*, (ed.), Scott C Farquhar, Combat Studies Institute Press US Army Combined Arms Center, Kansas.
- GALEOTTI Mark (2014). “The ‘Gerasimov Doctrine’ and Russian Non-Linear War”. *In Moscow’s Shadows*.
- GAUB Florence (2015). “Hizbullah’s Hybrid Posture: Three Armies in One”, *European Union Institute for Security Studies*, 1-2.
- GERASIMOV Valery (2016). “The Value of Science is in the Foresight - Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operations”, *Military Review*, 23-29.
- GILES Keir (2016). *Handbook of Russian Information Warfare*, NATO Research Division NATO Defense College.
- GILES Phillip ve GALVIN Thomas (1996). *Center of Gravity: Determination, Analysis, and Application*, U.S. Army War College.
- GLENN Russell W. (2009). “Thoughts on ‘ Hybrid ‘ Conflict”, *Small Wars Journal*, 31, 107-113.
- GLENN Russell W. (2012). *All Glory is Fleeting Insights from the Second Lebanon War*. RAND Corporation.
- GÜLER Rıza (2015). *Güvenlik Odaklı Stratejik İletişim: Tarihsel Karşılaştırmalı Bir Analiz*, (Doktora Tezi), KHO Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- HOFFMAN Frank G. (2009). “Hybrid vs. Compound War”, *Armed Forces Journal*, 1-2.
- HOFFMAN Frank G. (2007). *Conflict in the 21 st Century : The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington.
- JOHNSON David E. (2012). *Military Capabilities for Hybrid War. Insights from the Israel Defense Forces in Lebanon and Gaza*, RAND Corporation.
- KALB Marvin ve SAIVETZ Carol (2007). “The Israeli-Hezbollah war of 2006: The Media as a Weapon in asymmetrical conflict”. *Harvard International Journal of Press/Politics* 12:3, .
- KAHRAMAN Ömer (2019). *Suriye Krizi’nde Lübnan Hizbullah’ının Rolü*, Gece Kitaplığı, Ankara.
- KAPLAN Fırat (2022). “Rusya Federasyonu’nun Kırım’ın İlhakı Esnasında Kullandığı Stratejik İletişim Metotları”, TNKÜ İIBF Uluslararası İlişkiler Sempozyumu, Tekirdağ, 26-27 Mayıs 2022.
- KASAPOĞLU Can (2015). “Russia’s Renewed Military Thinking: Non-Linear Warfare and Reflexive Control”. *NATO Research Paper*, 121, 12.
- KENNAN George F. (1948). “The Inauguration of Organized Political Warfare”.
- KILINSKAS Kęstutis (2016). “Hybrid Warfare: An Orientating or Misleading Concept in Analysing Russia’s Military Actions in Ukraine?” *Lithuanian Annual Strategic Review* 14:1, 139-158.
- KOÇAK Muhammet (2015). “Bölgesel Çatışmadan Küresel Krize Doğu Ukrayna”, *Seta Analiz*, 135.
- LANGE-IONATAMİTİLİ Elina (2015). *Analysis of Russia’s Information Campaign*, NATO Strategic Communication of Excellence, Riga.
- MATTİS James N. ve HOFFMAN Frank G. (2005). “Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars”, *U.S. Naval Institute Proceedings* 131:11, 18-19.
- MARSHALL Tim (2018) “Coğrafya Mahkumları”, (çev. Mert Doğruer), Epsilon Yayinevi, İstanbul.

- OĞULTÜRK M. Cem ve ŞAHİN Güngör (2020). *Jeopolitik Düşünce, Büyük Güçler ve Türkiye*, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- MECKLIN John (2017). "Introduction: The Evolving Threat of Hybrid War", *Bulletin of the Atomic Scientists*, 73:5, 1-2.
- RENZ Bettina (2016). "Russia and 'Hybrid Warfare'", *Contemporary Politics* 22:3, 283-300.
- REYNOLDS Anna (2014). *Social Media As a Tool of Hybrid Warfare*, NATO Strategic Communication Centre of Excellence.
- ŞAHİN Güngör (2019). "Uluslararası İlişkiler Teorileri Kapsamında Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi", *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 10:2, 62-79.
- SAPMAZ Ahmet (2018). *Rusya Federasyonu'nun Askerî Güvenlik Refleksindeki Dönüşüm: Askerî Doktrinler, Askerî Müdahaleler, Nedenler*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- ŞAYIN Cevat (2010). "Askeri Tarih Çalışmaları İçin Bir Sentez Aracı Önerisi 3T: Teşkilat, Teçhizat, Tefekkürat". *Tarih Dergisi*, 2:52: 151-181.
- TC 7-100 (2010). "Hybrid Threat",
- TECUCI Gheorghe vd. (2002). "Training and Using D ISCIPLINE Agents A Case Study in the Military Center of Gravity", *AI Magazine* 23:4, 51-68.
- THOMAS Timothy L. (2004). "Russia's Reflexive Control Theory and the Military", *Journal of Slavic Studies* 17, 237-256.
- THOMAS Timothy L. (2016). "Russia's 21st Century Information War: Working to Undermaine and Destabilize Populations". *Defence Strategic Communications*, 1, 10-25.
- United States Army Special Operations Command "Little Green Men": *A Primer On Modern Russian Unconventional Warfare, Ukraine 2013-2014*, Fort Bragg, North Carolina.
- US Army Asymmetric Warfare Group (2016). "Russian New Generation Warfare Handbook", U.S. Army, Asymmetric Warfare Group.
- United States Government Accountability Office (2010). Hybrid Warfare: Briefing to the Subcommittee on Terrorism, Unconventional Threats and Capabilities, Committee on Armed Services, House of Representatives
- LİND William S. NIGHTENGALE Keith SCHMITT John F. SUTTON Joseph W. ve WILSO Gary I. (1989). "The Changing Face of War: Into the Fourth Generation", *Marine Corps Gazette*.
- YALÇINKAYA Haldun (2008). *Savaş, Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*, İmge Kitabevi, Ankara.
- İnternet Kaynakları**
- United Nations Security Council (2004). "Resolution 1559 (2004)", <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1559>, erişim 16.05.2023.
- "George Kennan's 'Long Telegram'", <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/116178>, erişim 01.02.2023.
- "George F. Kennan, 'The Inauguration of Organized Political Warfare' [Redacted Version]", <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114320>, erişim 04.04.2023
- ZENGİN Alperen Kürşad (2021). "Ukrayna-Rusya Hattında Askeri Tırmanma: Çok Aktörlü Krizin Siyasal Çıktıları ve Türkiye", *Kriter*, <https://kriterdergi.com/yazar/alperen-kursad-zengin/ukrayna-rusya-hattinda-askeri-tirmanma-cok-aktorlu-krizin-siyasal-ciktıları-ve-türkiye>, erişim 14.01.2023.
- ZENGİN Alperen Kürşad (2022). "Ukrayna-Rusya Hattında Askeri Tırmanmadan Savaşa", *Kriter*, <https://kriterdergi.com/yazar/alperen-kursad-zengin/ukrayna-rusya-hattinda-askeri-tirmanmadan-savasa>, erişim 05.03.2023.